

جمهوری اسلامی در دادگاه لاهه؟

پنجشنبه ۲۱ بهمن ۱۳۸۹ - ۱۰ فوریه ۲۰۱۱

گفتگو با افشین علیان، استاد حقوق دانشگاه لیدن

بامداد امروز، نهم فوریه، رسانه‌های هلندی از درخواست حزب «سبزهای چپ» در این کشور برای بررسی یک طرح خبر دادند؛ طرح کشاندن دولت ایران به دادگاه جهانی عدالت در لاهه به دلیل اعدام زهرا بهرامی، شهروند ایرانی-هلندی.

ولی آیا با توجه حساسیت پدید آمده در هلند، این درخواست بیشتر جنبه تبلیغاتی دارد یا اینکه به لحاظ عملی، انجام آن ممکن است؟ افشین علیان، استاد حقوق دانشگاه لیدن در هلند، معتقد است این موضوع به شکلی که اکنون برخی از گروه‌های سیاسی در هلند مطرح کرده‌اند ممکن نیست و بیشتر جنبه نمادین دارد.

علیان می‌گوید: «ایران عضو پیمان دادگاه بین‌المللی جزایی نیست؛ دادگاهی که توسط سازمان ملل در لاهه تشکیل شده است. و جالب اینجاست است که ایران با امضا نکردن این پیمان، خود را در کنار اسرائیل، در کنار صدام حسین و در کنار آمریکا قرار داده است.»

شماری از منابع هلندی اعلام کرده‌اند، علیرغم این که ایران عضو این پیمان نیست، ولی به خاطر این که یک عضو از سازمان ملل متحد است، اگر آن‌ها بخواهند موضوع را پیگیری کنند به طور خودکار باید پیروی کند. شما جریان را چگونه می‌بینید؟

چنین چیزی امکان ندارد. تنها راهی که وجود دارد این است که مثلاً هلند پرونده‌ای برای ایران تشکیل دهد و این پرونده را به شورای امنیت سازمان ملل ببرد و در آنجا درخواست کند که دستور تحقیق در مورد این قتل‌ها داده شود به دادگاه بین‌المللی لاهه. آن وقت، بله، راه قانونی‌اش وجود دارد و دادگاه لاهه هم باید اطاعت کند از شورای امنیت.

اگر هلند می‌خواهد این پرونده را قوی کند، نباید تنها پرونده‌ی خانم بهرامی را ببرد؛ بلکه مسئله‌ی قتل‌هایی که در خیابان‌های ایران صورت گرفته، مانند قتل ندا آقاسلطان یا سهراب اعرابی را هم مطرح کند. اینگونه قتل‌ها برابر است با قتل‌هایی که در سارایوو صورت می‌گرفت، در یوگسلاوی در سال‌های جنگ

داخلی. وقتی دولتی یک لباس شخصی را می‌فرستد که روی پشت بام بنشیند و تیراندازی کند به شهروندان خودش یا شهروندان کشورهای دیگر، در واقع «جنایت علیه بشریت» انجام داده است.

در این روند و براساس تعریفی که در این دادگاه از «جنایت علیه بشریت» صورت گرفته، امکانپذیر است که ایران مثلاً مورد تعقیب قرار گیرد و البته بر اساس تصمیم شورای امنیت سازمان ملل. آخرین مسئله هم طبیعتاً مسئله دیپلماتیک است. مسئله این است که روسیه یا چین حاضرند بیطرف باشند و یا این که به هلند کمک کنند. پس می‌بینید که مسئله خیلی پیچیده و مشکل است.

در ۲۴ ساعت گذشته در هلند به نظر می‌آید که تلاش‌های تازه‌ای صورت گرفته از سوی منابع گوناگون، هم رسانه‌ها و هم محافل سیاسی، برای شناسایی ایرانی- هلندی‌هایی که اکنون در ایران زندانی هستند و می‌خواهند جلوگیری کنند از سرنوشت مشابه خانم بهرامی برای آن‌ها. در عین حال در طول هفته‌های گذشته بارها در هلند این موضوع هم مطرح شده که دولت ایران به دلیل اینکه شهروندی دوگانه را به رسمیت نمی‌شناسد، کشورهایمانند هلند یا کانادا کاری جدی در این زمینه از دستشان بر نمی‌آید. شما چه طور می‌بینید این شرایط را؟ فکر می‌کنید در تلاش هستند به افکار عمومی پاسخ دهند یا این که واقعاً در تلاش هستند کاری انجام شود در جهت نجات این زندانی‌ها؟

نه، واقعاً در تلاش هستند کاری کنند. باید دید برای چه جامعه‌ی هلند و سیاستمداران هلندی از چپ و راست، این چنین حساسیت نشان می‌دهند سر مسائل ایران و به‌ویژه سر مسئله‌ی اعدام. ببینید، این ادعایی که ایران می‌کند، مبنی بر این که خانم بهرامی مثلاً ۴۵۰ گرم مواد مخدر داشته، هر کس قوانین ایران را بداند، می‌داند که برای ۴۵۰ گرم کوکائین کسی اعدام نمی‌شود در آن کشور، به خصوص یک خانم. باید کارهایی خیلی بیشتر از این انجام داده باشد که بخواهند اعدامش کنند. دوم این که اگر مسئله، تنها مسئله‌ی مواد مخدر بود، که خوب برای او هم مانند همه‌ی قاچاقچی‌هایی که در ایران هستند، دادگاه عادی تشکیل می‌دادند. هیچ مشکلی نبود که حتی نماینده‌ی سفارت هلند را هم دعوت کنند که از روند دادگاه آگاه باشد.

در این پرونده، مسئله سیاسی مطرح بود. جنبه سیاسی پرونده خانم بهرامی حداکثر می‌تواند این باشد که به تظاهرات رفته باشد. ولی اگر بخواهند کسی را که تظاهرات رفته اعدام کنند، باید خیلی‌ها را در ایران اعدام کنند. به همین دلیل برخورد دولت ایران حیرتانگیز

است و تنها نتیجه‌ای که برای سیاستمداران هلند باقی می‌ماند این است که پس دولت ایران می‌خواسته یک شهروند اروپایی را اعدام کند تا در دل اروپایی‌ها وحشت بیافریند.

دولت ایران مانند دزدها رفتار می‌کند. افراد را گروگان می‌گیرد تا پشت پرده پول بگیرد، مانند مورد آن خانم فرانسوی، تا پشت پرده پول بگیرند و این افراد را آزاد کنند. در هلند صحبت شده که این‌ها امتیاز می‌خواهند. به همین دلیل هلندی‌ها عصبانی شده‌اند و می‌گویند خب اگر اینگونه پیش برود و اعتراض نکنیم، ممکن است افراد دیگری را هم اعدام کنند.

این ادعایی هم که ایران می‌کند، مبنی بر اینکه پاسپورت کشورهای دیگر را برای ایرانی‌ها مورد تأیید قرار نمی‌دهیم و تنها همان ملیت ایرانی‌شان برای ما مهم است، ادعای بی‌خودی است. برای این که مثلاً در مورد آقای منصوری، یکی از هلندی‌ایرانی‌هایی که در زندان ایران است، با دولت هلند مذاکره کردند. ابتدا می‌خواستند اعدامش کنند، بعد پشت پرده مذاکره کردند. حالا چه بده بستانی صورت گرفت، خدا می‌کند. ولی به هر حال این آدم اعدام نشد، و محکوم به ۳۰ سال زندان شد. پس می‌بینید که این ادعای دولت ایران چندان هم راست و حقیقی نیست. این‌ها حاضر به مذاکره هم هستند، حاضر هم هستند کسی را هم اعدام نکنند، اگر لازم باشد. منتهی با بده بستان.

در مورد خانم بهرامی نتوانستند به نتیجه برسند. در صورتی که آقای منصوری پرونده‌ای جدی و سیاسی است. آقای منصوری تجزیه طلب است و تا آنجا که ما فهمیدیم می‌خواسته خوزستان عربی درست کند و از ایران جدا کند. پرونده‌ی او به لحاظ سیاسی و قضایی در ایران خیلی سنگین‌تر از پرونده‌ی خانم بهرامی بوده؛ یک زن تنها و بیچاره‌ای که به راحتی در ایران اعدامش کردند. در آغاز، خانم ستوده، وکیل این خانم را به ۱۱ سال زندان محکوم کردند، سپس زهرا بهرامی را پشت دوربین تلویزیون آوردند که یکسری حرف‌های عجیب و غریب می‌زند. این اظهارات به لحاظ حقوقی و سیاسی، به قول ایرانیان، یک ریال هم ارزش ندارد. بعد هم پای مواد مخدر به میان آمد، بعد فتنه‌گر می‌شود، اصلاً روشن نشد برای چه این آدم را اعدام کردند. در نهایت هم چهارصد کیلومتر دورتر از تهران، در سمنان دفنش می‌کنند. در حالی که حتی افراد سیاسی که امروزه در ایران اعدام می‌شوند، حالا با اذیت و آزار پس از سه یا چهار هفته و با تعهد گرفتن، در قبرستان‌های معمولی دفن می‌شوند.

همه‌ی این مسائل را که کنار هم بگذارید، با حیرت نگاه می‌کنید به این مسئله. اینجاست که هلندی‌ها به این تحلیل می‌رسند که دولت ایران این کار را کرده تا مردم را در آستانه‌ی ۲۲ بهمن بترساند. زمانی که احیاناً ممکن است تظاهرات‌هایی در ایران صورت بگیرد. به یک قربانی نیاز بود، یک زن.

آقای علیان، شما نقش و یا تأثیر جامعه‌ی ایرانی- هلندی را در شرایط کنونی چه طور می‌بینید؟ تا کنون دو تظاهرات اعتراضی برگزار کرده‌اند؛ یکبار در برابر سفارت ایران در لاهه، یکبار در برابر پارلمان هلند و این شنبه هم برنامه‌ای در آمستردام خواهند داشت. واکنش‌ها و گردهمایی‌های اعتراضی ایرانیان مقیم هلند را چقدر مؤثر می‌بینید؟

مؤثر هست، ولی بیشترین تأثیر را همین رفتار خود نظام جمهوری اسلامی داشت. به هلند توهین شده است. ببینید، دیشب در اخبار هلند گفته شد که یک میلیارد یورو هلند به ایران صادرات دارد. یک میلیارد یورو و نه دلار. پانصد میلیون یورو هم از ایران صادرات صورت می‌گیرد به هلند. یعنی از لحاظ اقتصادی رابطه خیلی مستحکم است. هلند هم گرچه کشور کوچکی است، ولی در اتحادیه اروپا و ناتو به لحاظ نظامی و امنیتی کشور مهمی است. کابینه کنونی هلند هم کابینه‌ی چپ نیست، یک کابینه راست است و این‌ها اصلاً نمی‌توانند چنین مسائلی را تحمل کنند.

ضمناً پس از تظاهرات سال ۲۰۰۹ در ایران، فضا در بین چپ‌های هلند هم به طور کلی تغییر کرد. نگاه کنید به اعتراضات در مصر، تونس و ... همدردی با یک چنین رژیم‌های وجود ندارد و این‌ها سریع‌تر گرایش دارند که برخورد تندی داشته باشند. ولی مهم‌ترین مسئله این است که احساس می‌کنند به شدت بهشان توهین شده است. همیشه هرگونه واکنشی از سوی جمعیت‌های قومی مقیم هلند تأثیر دارد روی سیاست دولت، ولی تعیین‌کننده نیست.